

سوالات تشریحی درس پانزدهم

جامعه‌شناسی پایه دهم انسانی

((هویت سیاسی ایران))

تهیه و تنظیم: توسلی - ۱۳۹۹

مقدمه

- ۱- بیانات زیر چه رابطه‌ای میان مردم و حاکمان و کارگزاران ترسیم می‌کند؟
" کارگزاران شما نتیجه اعمال شما هستند، همانگونه که هستید بر شما حکومت می‌شود. "
" مردم به دولتمردان خود شبیه ترند تا به پدرانشان "
یعنی اینکه کارگزاران ما نتیجه اعمال و انتخاب‌های ما هستند، در واقع نقش حکومت‌ها و نظام‌های سیاسی را در زندگی اجتماعی افراد مطرح می‌کند.
- ۲- وجه اشتراک پدیده‌هایی همچون شناسنامه، پرچم، مرزهای سیاسی، جنگ، دادگاه‌ها، رسانه‌ها، قوای سه‌گانه، رهبری، قانون اساسی و... چیست؟
این پدیده‌ها تماماً نشانی از هویت اجتماعی دارند و جزء هویت سیاسی جامعه محسوب می‌شوند.
- ۳- به چه دلیل در معرفی هر جامعه از ویژگی‌های سیاسی از جمله نظام سیاسی آن نیز یاد می‌کنند؟
چون هر جهان اجتماعی علاوه بر هویت فرهنگی از هویت سیاسی نیز برخوردار است.

قدرت اجتماعی

- ۴- قدرت به چه معناست؟
موجودی که بتواند کاری را با آگاهی و اراده خود انجام دهد، دارای قدرت است.
- ۵- چرا انسان کنشگری قدرتمند محسوب می‌شود؟
انسان به دلیل اینکه کارهای خود را با آگاهی و اراده انجام می‌دهد.
- ۶- دامنه «قدرت فردی» انسان چگونه است؟
قدرت فردی انسان محدود است. او نمی‌تواند همه نیازهای خود را به تنهایی برآورده سازد و برای تأمین برخی از نیازهای خود، به کمک دیگران احتیاج دارد.
- ۷- منظور از «قدرت اجتماعی» چیست؟
قدرت اجتماعی هنگامی پیدا می‌شود که انسان برای رسیدن به اهداف خود بتواند بر اراده دیگران تأثیر بگذارد و کار ارادی دیگران را به خدمت بگیرد. کسانی که توان تأثیرگذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند، از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند.
- ۸- علاوه بر افراد، چه عوامل دیگری دارای قدرت اجتماعی هستند؟
علاوه بر افراد نهادها، سازمان‌ها و جوامع نیز دارای قدرت اجتماعی هستند.

۹- چه کسانی از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردار هستند؟
کسانی که توان تأثیر گذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند، از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند.
۱۰- آیا ما صرفاً با قدرت بدنی خود می توانیم از دیگران بخواهیم فعالیت ارادی خود را مطابق اراده و میل ما انجام دهند؟ با مثال توضیح دهید.

ما با قدرت بدنی خود فقط می توانیم بر جسم دیگران اثر بگذاریم. هنگامی که کودکی را جابه جا می کنیم، او فعالیتی انجام نداده است، اما اگر از او بخواهیم فعالیت ارادی خود را مطابق اراده و میل ما انجام دهد، مثلاً از او بخواهیم با پای خودش راه برود، تنها راه، جلب تبعیت اوست.

۱۱- تنها راه تأثیر گذاردن بر اراده دیگران و به خدمت گرفتن فعالیت ارادی ایشان، چیست؟ - جلب تبعیت آنها

۱۲- آیا قدرت اجتماعی بدون پذیرش دیگران پدید می آید؟

خیر، قدرت اجتماعی بدون پذیرش و توافق دیگران پدیده می آید؛ یعنی دیگران باید بپذیرند که مطابق آنچه از آنها خواسته می شود عمل کنند.

۱۳- جلب تبعیت از دیگران به چند صورت است؟ توضیح دهید.

تبعیت با کراهت؛ تبعیتی است که ناشی از تهدید و ترس باشد.

تبعیت با رضایت؛ تبعیتی است که با رضایت و میل درونی همراه است.

۱۴- کدام قدرت دارای مقبولیت است؟

قدرتی که بدون استفاده از تهدید و با رضایت طرف مقابل به دست می آید، دارای مقبولیت است.

۱۵- منظور از «اقتدار» چیست؟

قدرتی که با مقبولیت همراه باشد و به صورت رسمی پذیرفته شده باشد، اقتدار نامیده می شود.

مقبولیت و مشروعیت

۱۶- مقبولیت قدرت به چه معناست؟

مقبولیت درجایی است که قدرت بدون اکراه و بلکه با رضایت باشد.

۱۷- منظور از مشروعیت قدرت چیست؟

مشروعیت قدرت به این معناست که قدرت مطابق یک نظام عقیدتی و ارزشی خاص اعمال شود.

۱۸- مدار مقبولیت و مشروعیت چیست؟

مدار مقبولیت، خواست و اراده کسانی است که قدرت بر آنها اعمال می شود، اما مدار مشروعیت، حق و باطل بودن است.

۱۹- اگر کسی که قدرت بر او اعمال می شود، از آنچه انجام می دهد احساس رضایت داشته باشد، این

قدرت..... است. - مقبول

۲۰- انواع قدرت مشروع کدامند؟ - مشروعیت حقیقی مشروعیت دروغین

۲۱- منظور از مشروعیت حقیقی و مشروعیت دروغین چیست؟

اگر قدرت مطابق قانون و حکم الهی باشد، مشروعیت حقیقی دارد، اما اگر موافق با ایدئولوژی های ساختگی بشری باشد، مشروعیت دروغین دارد.

۲۲- چه رابطه ای بین مقبولیت و مشروعیت حقیقی وجود دارد؟

مقبولیت و مشروعیت حقیقی می توانند با هم باشند و می توانند از یکدیگر جدا باشند.

۲۳- چه زمانی قدرت هم مشروعیت حقیقی و هم مقبولیت اجتماعی دارد؟

اگر قدرت مطابق قانون و حکم الهی باشد و تبعیت از آن نیز با رضایت و میل همراه باشد، قدرت هم مشروعیت حقیقی دارد و هم مقبولیت اجتماعی.

۲۴- چه زمانی قدرتی مقبول ولی غیر مشروع است؟

هنگامی که قدرت برخلاف حکم و قانون الهی باشد اما تبعیت از آن، از روی رضایت باشد، قدرتی مقبول ولی غیر مشروع وجود دارد.

نظام سیاسی

۲۵- سیاست چیست؟

هرگاه قدرت برای رسیدن به هدفی معین سازمان یابد، سیاست پدید می آید؛ یعنی سیاست، اعمال قدرت سازمان یافته برای دستیابی به هدفی معین است.

۲۶- سیاست در معنای عام خود شامل چه چیزی می شود؟

سیاست در معنای عام خود شامل هر نوع تدبیر و سازمان دادن قدرت است.

۲۷- آیا وجود سیاست ضرورت دارد؟

بله، هر جهان اجتماعی آرمان ها و ارزش های ویژه ای دارد و نمی تواند بدون سیاستی مناسب، به آرمان ها و ارزش های خود دست یابد.

۲۸- نظام سیاسی چیست؟

مجموعه سازوکارهایی که برای اعمال سیاست های جهان اجتماعی وجود دارد، به نظام سیاسی شکل می دهد.

۲۹- نظام سیاسی چه ارتباطی با نظام های دیگر مانند نظام فرهنگی، اقتصادی و... دارد؟

در یک جهان اجتماعی، نظام سیاسی نمی تواند مستقل از نظام های دیگر مانند نظام فرهنگی، اقتصادی و... باشد؛ بلکه در تعامل با آنها قرار می گیرد. نظام سیاسی، بر نظام های دیگر، اثر می گذارد و از آنها نیز تأثیر می پذیرد.

۳۰- نظام فرهنگی در چه حالت اقتدار نظام سیاسی را تأمین و در چه صورت اقتدار نظام سیاسی را کاهش می دهد؟

نظام فرهنگی عقاید، ارزش ها و اصول حاکم بر نظام سیاسی را تعیین می کند و اگر عملکرد نظام سیاسی در جهت عقاید و ارزش های فرهنگی جامعه باشد، نظام فرهنگی اقتدار نظام سیاسی را تأمین می کند؛ ولی اگر نظام سیاسی به دلایل داخلی و یا تحت تأثیر و فشار عوامل خارجی، از اصول و ارزش های فرهنگی خود عدول کند، نظام فرهنگی اقتدار نظام سیاسی را کاهش می دهد.

۳۱- تأثیر و نقش نظام سیاسی بر نظام فرهنگی جامعه چگونه خواهد بود؟

نظام سیاسی نیز اگر به ارزش های فرهنگی جامعه وفادار بماند، با استفاده از مدیریت سیاسی خود، به بسط و توسعه فرهنگ کمک می کند و اگر از ارزش ها و آرمان های فرهنگی دور شود زمینه تعارضات، تزلزل و بحران های فرهنگی و هویتی را پدید می آورد.

انواع نظام های سیاسی

۳۱- ملاک های تقسیم بندی نظام های سیاسی را نام ببرید.

الف) بر اساس کمیت افراد تاثیر گذار   ب) بر اساس روش تصمیم گیری   ج) بر اساس دین مداری یا دنیا مداری

۳۲- بر اساس ملاک، «تعداد افراد تاثیر گذار و تصمیم گیرنده» نظام های سیاسی به چند دسته تقسیم می شوند؟

الف) نظام ها و حکومت هایی که در آن تنها اراده یک فرد تاثیر گذار است.

ب) نظام هایی که تنها یک اقلیتی از مردم در آن تاثیر گذارند.

ج) حکومت هایی که اکثریت مردم در سرفوشت سیاسی خود تاثیر گذارند.

۳۳- بر اساس ملاک، «روش تصمیم گیری» نظام های سیاسی به چند دسته تقسیم می شوند؟

الف) نظام هایی که در آن، حاکم یا حاکمان براساس خواسته ها و اغراض خود تصمیم می گیرند؛ یعنی هر نوع تصمیمی را برای خود جایز می دانند.

ب) نظام هایی که در آن، حاکم یا حاکمان برمدار حقیقت و فضیلت و یا موازین عقلی تصمیم می گیرند.

۳۴- نظام سیاسی دینی و نظام سیاسی سکولار و دنیوی چگونه نظام سیاسی هستند؟

نظام سیاسی دینی و دین مدار براساس احکام و قوانین الهی سازمان می یابد. در مقابل نظام سیاسی دنیامدار فقط

ارزش ها و آرمان های دنیوی و این جهانی را مورد توجه قرار می دهد.

۳۵- ارسطو از چه ملاک هایی برای تقسیم بندی نظام سیاسی استفاده می کند؟

ارسطو از دو ملاک اول و دوم برای دسته بندی نظام های سیاسی استفاده می کند و از شش نوع حکومت نام می برد.

در سه نوع آنها حاکمیت یک فرد، اقلیت یا اکثریت بر مدار خواسته های نفسانی آنها شکل می گیرد و در سه نوع دیگر،

حاکمیت یک فرد، یک اقلیت یا اکثریت برمدار حقیقت و فضیلت استوار است.

۳۶- منظور ارسطو از حکومت دموکراسی چیست؟

ارسطو حاکمیت اکثریت را در صورتی که بر مدار خواسته های آنها باشد، دموکراسی می نامد؛ زیرا دموکراسی به

معنای حاکمیت مردم است و در این نوع حاکمیت، مردم بر اساس خواسته ها و تمایلات خود حکومت می کنند.

۳۷- مفهوم حکومت جمهوری در دیدگاه ارسطو چیست؟

ارسطو حکومتی را که در آن اکثریت مردم بر اساس حقیقت و فضیلت حضور و فعالیت دارند، جمهوری (پولیتی) می

نامد. و بین حکومت جمهوری و دموکراسی تفاوت قائل می شود.

۳۸- دسته بندی ارسطو از انواع حکومت ها چگونه است؟ (پاورقی صفحه ۱۲۱ کتاب)

روش حکومت	تعداد حاکمان	
	بر اساس فضیلت	بر اساس خواست و میل حاکم
فرد	مونارشی	استبدادی
اقلیت	آریستوکراسی	الیگارشی
اکثریت	جمهوری	دموکراسی

۳۹- در اندیشه فارابی جوامع جاهلی چه جوامعی هستند؟

در اندیشه فارابی جوامعی که ارزش ها و آرمان های آنها، عقلانی و الهی نباشد، جوامع جاهلی هستند، او جوامع جاهلی را بر اساس نوع آرمان ها و ارزش هایی که دارند به اقسام مختلفی تقسیم می کند.

۴۰- دسته بندی فارابی از انواع حکومت ها را بنویسید. (پاورقی صفحه ۱۲۲ کتاب)

شيوه حکومت	انسان محور		تعداد حاکمان
	خواست و میل شخصی حاکم	فضیلت انسانی	
فرد	تغلیبه (جامعه زورگویی)	کرامیه (جامعه سرافرازی)	
اقلیت	خست (جامعه خوشگذرانی)	ضروریه (جامعه قناعت گرایی)	
اکثریت	یسار یا بداله (جامعه مال اندوزی)	جماعیه (جامعه آزادی)	

لیبرال دموکراسی و جمهوری اسلامی

۴۱- لیبرالیسم به چه معناست؟

لیبرالیسم به معنای اباحت و مباح دانستن همه امور برای انسان هاست.

۴۲- لیبرال دموکراسی چگونه نظام سیاسی است؟ و ویژگی های آن کدام است؟

نوعی نظام سیاسی است که ادعا می کند با خواست و اراده اکثریت مردم سازمان می یابد.

۱- این نظام سیاسی، هیچ حقیقت و فضیلت فطری و جهان شمولی را به رسمیت نمی شناسد.

۲- حکومتی دنیوی و این جهانی است.

۳- این نظام سیاسی با فرهنگ جهان غرب که رویکردی دنیوی به عالم هستی دارد، سازگار است.

۴۳- جمهوری اسلامی چه نوع حکومتی است؟

جمهوری اسلامی یا مردم سالاری دینی، نوعی نظام سیاسی است که در جهان اسلام مورد توجه امت اسلامی قرار گرفته است.

۴۴- عنوان "جمهوری" در نظام سیاسی جمهوری اسلامی به چه معناست؟

عنوان جمهوری در این ترکیب به معنای به رسمیت شناختن حضور موثر مردم در نظام سیاسی است.

۴۵- کلمه "اسلامی" در ترکیب جمهوری اسلامی نشان دهنده چیست؟

نشان دهنده این است که فعالیت مردم و نهادها بر مبنای عقاید و ارزش های اجتماعی اسلامی سازمان می یابد.

۴۶- در نظام اسلامی، احکام و مقررات چگونه شکل می گیرند؟

در نظام اسلامی، احکام و مقررات با خواست مردم و در ذیل اراده و مشیت خداوند شکل می گیرد.

۴۷- در دیدگاه نظام اسلامی دو وسیله شناخت ارزش های الهی و احکام و مقررات کدامند؟ و مسئولیت شناخت و

اجرای آنها به عهده کیست؟

در این دیدگاه، عقل و وحی دو وسیله شناخت ارزش های الهی و احکام و مقررات اجتماعی هستند و انسان ها مسئولیت شناخت و اجرای آنها را بر عهده دارند.

۴۸- چند نمونه از ارزش های اجتماعی اسلامی را بنویسید.

عبودیت، عدالت، آزادی، استقلال، نفی وابستگی، نفی سلطه بیگانگان بر امت اسلامی، امنیت، تامین اجتماعی، تلاش برای عمران و آبادانی، عقلانیت، مشورت، توسعه معرفت و آگاهی نسبت به اسرار و حقایق آفرینش از جمله ارزش های اجتماعی اسلام هستند.

۴۹- بر اساس هستی شناسی توحیدی، ارزش های اجتماعی اسلامی چه سیرتی دارند؟ و عمل به آنها چه حالتی دارد؟

بر اساس هستی شناسی توحیدی، اغلب این ارزش ها با آنکه ناظر به مسائل اجتماعی دنیوی هستند، تفسیری دنیوی و سکولار ندارند، بلکه سیرتی الهی و دینی دارند؛ و به همین دلیل عمل به آنها یک وظیفه الهی است و سبب تقرب انسان به خداوند می شود.

۵۰- در آموزه های اسلامی، عبادات چه موقع ترزش بیشتری پیدا می کنند؟

در آموزه های اسلامی هنگامی که عبادات بعد اجتماعی وسیع تری پیدا می کنند، ارزش بیشتری می یابند.

۵۱- در برخی از روایات اسلامی، مهم ترین مسئولیت کدام است؟

در برخی روایات، مسئولیت متقابل امت و امام به عنوان مهم ترین مسئولیت یاد شده است.

((پایان))

مای درس

تهیه و تنظیم: حبیب اله توسلی سرگروه علوم اجتماعی شهرستان فریدن

فروردین ۱۳۹۹

www.my-dars.ir